

HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71
HOLLAND FESTIVAL '71

Josquin des Prez

1521 - 1971

HOLLAND FESTIVAL 1971

Josquin des Prez (circa 1450 - 1521)

1521 - 1971

JOSQVINVS PRATENSIS.

Herdenkingsconcerten

op donderdag 17 juni in de Kathedrale Basiliek van St. Jan
te 's-Hertogenbosch om 20.15 uur

op zaterdag 19 juni in de Kloosterkerk
te 's-Gravenhage om 20.15 uur.

Aan dit concert werken mee:

Koninklijk Mannenkoor "Die Haghe-Sanghers" te 's-Gravenhage
o.l.v. Drs. W. Wakelkamp

Het Brabants Kamerkoor te 's-Hertogenbosch
o.l.v. Reinier Wakelkamp

De Schola Cantorum "Die Sangheren Onser Liever Vrouwen"
van de St. Janskathedraal

o.l.v. Drs. M. Pirenne

Een koperkwintet van de Koninklijke Militaire Kapel

bestaande uit	Koos Mark	trompet
	Jouke Hoekstra	trompet
	Joop Mars	hoorn
	Michel Woldinga	trombone
	Gerard Stellaard	trombone

in het herfsttij der Middeleeuwen geboren, ergens in het Bourgondische rijkgebied, tussen 1440 en 1450, en gestorven in Condé aan de Schelde waarschijnlijk in 1521, bracht het langste deel van zijn leven door in Italië, waar de Renaissance pril bloeide, getuige de Primavera van Sandro Botticelli (1445 - 1510).

Ook Bramante (1445-1514), Mantegna (1431-1506), Signorelli (1441-1523), Leonardo da Vinci (1452-1519), Verrocchio (1436-1488) waren zijn leeftijdgenoten in zijn tweede vaderland; Jeroen Bosch (ca. 1450-1516), Hugo van der Goes (ca. 1440-1482), Gheerken van Sint Jans (1460-1495), Hans Memling (1435-1494), Dirk Bouts (1448-1491), Gerard David (ca. 1450-1523) waren het in zijn geboortestreek.

Terwijl niemand twijfelt aan de geestelijke spankracht van de toenmalige schilderkunst, al zijn sommigen onder hen in het verleden "primitief" genoemd, de muziek van die tijd is veel minder gemeengoed van de cultuurminnenden.

Josquin is beslist nog geen begrip voor de goe-gemeente, zoals een Jeroen Bosch of een da Vinci.

En toch is de muziek rond 1500 even indringend als de andere kunsten. De werken van een Heinrich Isaac, Pierre de la Rue, Jacob Obrecht, Antoine Brumel doen in grootse conceptie, architectonisch vernuft, klaarheid en fijngevoelige expressie niet onder voor die van hun schilderende, kappende en bouwende kunstbroeders.

Onder de toenmalige componisten was Josquin des Prez de grootste. Tijdgenoten zoals de drukker Petrucci en Maarten Luther om maar twee voorbeelden te noemen hadden dat al in de gaten en hun smaak blijkt niet anders dan die van de huidige kenners. Tot lang na zijn dood heeft men zijn werken gezongen en geciteerd, hetgeen voor die tijd uitzonderlijk was.

Het werk van Josquin omvat 20 missen en enige misfragmenten, ruim 100 motetten en psalmen (waaronder zeer uitvoerige) en meer dan 70 profane werken.

De kunst van Josquin (en tijdgenoten) in enkele regels karakteriseren is onmogelijk. De vaardigheid om langademige melodieën te verstrengelen tot polyfoon lijnenspel bereikt in zijn tijd een onthutsende hoogte, met een voorkeur voor strenge canontechnieken. In afwisseling daarmee weet Josquin prachtige effecten te bereiken door homofone declamatorische passages.

Het oeuvre van Josquin is opnieuw toegankelijk geworden door het initiatief van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis, die de pas gepromoveerde Bossche priester Dr. A. Smijers, later de eerste hoogleraar voor muziekwetenschap in Nederland te Utrecht, de opdracht gaf tot een wetenschappelijke uitgave van al diens werken. In 1927 verscheen de eerste aflevering. In 1956, een jaar voor zijn dood, de eenenveertigste. Vorig jaar werd het werk (voorlopig!) voltooid met de 55e en laatste aflevering, verzorgd door Dr. M. Antonowycz en Dr. W. Elders. Verdunning van de klank in veelstemmige werken tot tweestemmigheid en kleurwisseling tussen hoge en lage stemmen behoren tot zijn vaste stijlmiddelen, zoals ook het veelvuldig gebruik van *ortinato's*, d.w.z. herhaling van korte motieven op gelijke toonhoogte. Het melodisch materiaal voor liturgische werken ontleent hij, trouw aan een eeuwenoude traditie, vaak aan het gregoriaans, dat hij of naar de noten letterlijk citeert of melodisch en ritmisch transformeert. Terwijl de samenklanken gebonden zijn aan een regelmatige bewegingseenheid, de *tactus*, vertonen de afzonderlijke melodieën een verrassende, vrije ritmiek en vormen de stemmen tesamen een spannende polimetrie, die na 1600 sporadisch is geworden en pas in de laatste decennia door componisten van deze tijd — op een natuurlijk gealtereerde wijze — is herboren. Meer dan bij zijn voorgangers groeien bij Josquin woord en toon naar elkaar toe. Vooral in de motetten en chansons wordt de muziek steeds meer geënt op de tekst, waarin Josquin voorbeeldig is voor de na hem komende generaties. In lange composities over weinig woorden zoals *Kyrie*, *Sanctus*, *Agnus Dei* wordt evenwel de tekstplaatsing nog vrijwel geheel overgelaten aan de smaak en het vakmanschap van de zangers. Men zie het afgedrukte fragment uit de missen *Mater Patris* en *Faysant regretz*.

Het programma biedt een keuze uit het oeuvre van Josquin, gevarieerd naar bezetting, van 2-stemmige (het onvolprezen pleni sunt coeli uit de Missa Pange Lingua) via vier-, vijf-, zes- en acht- tot twaalfstemmig toe (het in 1969 door de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis gepubliceerde Inviolata); gevarieerd ook naar de klankkleur: werken voor mannenkoor, voor één jongensstem en drie herenstemmen en voor hoge stemmen; gevarieerd tenslotte naar de verschillende genres: misfragmenten, motetten, een chanson, en instrumentale muziek. Voor de contrastwerking zijn twee actuele koorwerken geprogrammeerd het eerste op de beroemde Ballade van de gehangenen van de bijtijdenoot van Josquin, François Villon, het andere op tekst van Hendrik Marsman.

Mogen de zangers, amateurs van deze grootmeester, en de blazers, muziekminnaars van beroep, erin slagen de liefde voor Josquin des Prez bij U te bevestigen.

Het zal niet meer opgaan, dat, zoals Bartoli in 1567 schreef, Josquin en Michelangelo de ogen geopend hebben van allen, die van muziek en beeldende kunst houden, of die er in de toekomst van zullen houden. Hoewel ..... misschien is de confrontatie met zijn muziek, 450 jaar na zijn dood, toch nog een ontdekkingsreis.

M.Pirene.

ERRATUM

Bladzijde 2:

Passage "Het oeuvre van Josquin....." en de daarop volgende zeven regels te lezen vóór:

"De kunst van Josquin.....".

315 4

Missa Mater Patris: slot Agnus Dei.

Missa Faysans Regres: volledige Kyrie.

Van beide de bas uit Missarum Josquin Liber tertius, gedrukt door Petrucci te Fossombrone, Italië, in 1514.

(copyright: Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel.)

PROGRAMMA

OVERZICHT

Koperkwintet

Josquin des Prez
Koningsfanfare

Schola Cantorum St.Janskathedraal

Josquin des Prez
Kyrie uit de Missa "Faisant regretz"
voor 4 stemmen

Josquin des Prez
Gloria uit de Missa "Pange Lingua"
voor 4 stemmen

Josquin des Prez
motet "Ave Maria"
voor 4 stemmen

Die Haghe-Sanghers

Josquin des Prez
Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus en Agnus Dei uit de Missa
"Mater Patris"
voor 4 stemmen

Koperkwintet

Josquin des Prez
Salve Regina

Het Brabants Kamerkoor

Josquin des Prez
Sequentia "Veni Sancte Spiritus"
voor 6 stemmen

Josquin des Prez
Sanctus en Benedictus uit de Missa "Pange Lingua"
voor 4 stemmen

Josquin des Prez
chanson "Je ne me puis tenir d'aimer"
voor 5 stemmen

Maurice Pirenne (geb. 1928)
"l'Epitaphe Villon" (1970)
voor 4 - 8 stemmen

Die Haghe-Sanghers

Wim Wakelkamp (geb. 1924)
"Holland" op tekst van Marsman (1971)
voor 4 stemmen

Antoine Brumel (ca. 1460 - ca. 1520)
motet "Mater Patris"
voor 4 stemmen

Koperkwintet

Henry Purcell (1658-1695)
Voluntary on old 100 th.

Schola Cantorum St.Janskathedraal

Josquin des Prez
motet "Tulerunt Dominum"
voor 8 stemmen

Josquin des Prez
motet "Inviolata"
voor 12 stemmen

TEKSTEN EN TOELICHTING

KONINGSFANFARE.

De klinkers van "Vive le roy" (V gelezen als U) vormen de melodie van de tenor:

ut (: do) — mi — ut — re — re — sol — mi (vgl. de tenor van de missa Hercules Dux Ferrariae). Rond deze drie maal herhaalde tenor klinkt een driestemmige polimorfe canon.

KYRIE UIT DE MISSA FAISANT REGRETZ.

De tenor zingt voortdurend op verschillende hoogten en in wisselende ritmes het motief van de 4 tonen (fa — re — mi — re), die Fry componeerde op de woorden "faisant regretz (de ina dolente vye)" in zijn chanson "Tout a par moy".

De melodie van de 11e gregoriaanse Kyrie klinkt in altus en superius (sopraan). Zij wordt vooraf gezongen.

Voor de tekst zie Missa "Mater Patris"

GLORIA UIT DE MISSA PANGE LINGUA.

Deze mis, waarvan het hoofdgegeven is ontleend aan de gelijknamige gregoriaanse hymnelodie (ook deze wordt vooraf gezongen), is een van de rijpste werken van Jösquin. De tenor is niet meer "slechts" draager van de cantus firmus; de vier stemmen zijn volkomen gelijkberechtigd en imiteren elkaar met steeds nieuwe melodieën ("doorimitatie"). Opvallend zijn de vele indringende ostinato's.

Voor de tekst zie Missa "Mater Patris"

AVE MARIA.

Dit motet, een van 's meesters populairste, ook geschreven in doorimiterende stijl, is van een opvallende spontaneïteit en klaarheid. De transparante beginepisode en de hoogst eenvoudige maar zeer effectieve zetting van de slotwoorden omsluiten vele andere sublieme vondsten.

Ave Maria, gratia plena
Dominus tecum, Virgo serena.

Ave cujus conceptio, solemnī plena gaudio coelestia terrestria nova
replet laetitia.

Ave cujus nativitas, nostra fuit solemnitas ut lucifer lux oriens verum
solem praeveniens.

Ave pia humilitas sine viro faecunditas, cujus annuntiatio nostra fuit
salvatio.

Ave vera virginitas, immaculata castitas, cujus purificatio nostra fuit
purgatio.

Ave praeclara omnibus angelicis virtutibus, cujus fuit assumptio
nostra glorificatio.

O mater Dei, memento mei,
Amen.

Annuntiatiegroep van het Lijdensaltaar in de Kathedrale Basiliek van St. Jan. (Antwerpse school ± 1500.)

Wees gegroet Maria, vol van genade
de Heer is met U, zuivere maagd.

Wees gegroet wier ontvangenis vol van feestvreugde, hemel en aarde
met een nieuwe blijdschap tooit.

Wees gegroet, wier geboorte voor ons een feest werd, omdat Gij als de
aanlichtende morgenster de ware zon voorafgaat.

Wees gegroet, pieuze nederigheid vruchtbaarheid zonder een man te
kennen omdat de Boodschap aan U ons heil inhield.

Wees gegroet, waarachtige maagdelijkheid, kuisheid zonder smet, wier
reiniging (in de tempel) onze zuivering werd.

Wees gegroet, Gij die uitmunt boven alle scharen der engelen, omdat
Uw opneming ten Hemel onze verheerlijking is geworden.

O Moeder van God. Wil aan mij denken,
Amen.

MISSA MATER PATRIS.

Deze mis is een van de weinige composities uit de renaissance, die uitsluitend voor mannenstemmen zijn geconcipeerd. Dit verklaart wellicht de unieke opbouw: een voortdurende afwisseling van polifone meestal canonische duetten met vierstemmige sonore accoordenreeksen. Glareanus citeert in 1547 nog het pleni sunt caeli (canon in de boven-seconde), het benedictus (canon in de onderseconde) en het tweede Agnus Dei (canon in de prime).

Alleen in Agnus Dei I (4-stemmig) en Agnus Dei III (5-stemmig) is de veelstemmigheid niet meer accoordisch maar werkelijk lineair. Josquin is voor deze mis geïnspireerd door het gelijknamige motet van Antoine Brumel, waaraan hij niet alleen melodisch materiaal ontleende maar soms ook meerstemmige structuren, een procédé dat tot rond 1600 veel is toegepast en de naam parodie-techniek heeft meegekregen.

KYRIË

Kyrie, eleison
Kyrie, eleison
Kyrie, eleison
Christe, eleison
Christe, eleison
Christe, eleison
Kyrie, eleison
Kyrie, eleison
Kyrie, eleison.

GLORIA

Glória in excelsis Deo.
Et in terra pax hominibus
bonae voluntátis.
Laudámus te.
Benedicimus te.
Adorámus te.
Glorificámus te.
Grátias ágimus tibi propter
magnam glóriam tuam
Dómine Deus, Rex caeléstis,
Deus Pater omnípotens.
Dómine Fili unigénite, Jesu Christe,
Dómine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.
Qui tollis peccáta mundi,
miserére nobis.
Qui tollis peccáta mundi, súscipe
deprecatióem nostram
Qui sedes ad dexteram Patris,
miserére nobis.
Quóniam tu solus Sanctus
Tu solus Dóminus
Tu solus Altísimus, Jesu Christe
Cum Sancto Spiritu in glória Dei Patris.
Amen.

SANCTUS

Sanctus,
Sanctus, Sanctus, Dóminus Deus Sábaoth.
Pleni sunt caeli et terra glória tua.
Hosánna in excélsis.
Benedictus qui venit in nómine Dómini.
Hosánna in excélsis.

AGNUS DEI

Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi:
miserére nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi:
miserére nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi:
dona nobis pacem.

Heer, Ontferm U over ons
Heer, ontferm U over ons
Heer, ontferm U over ons
Christus, ontferm U over ons
Christus, ontferm U over ons
Christus, ontferm U over ons
Heer, ontferm U over ons
Heer ontferm U over ons
Heer, ontferm U over ons.

Eer aan God in den hoge, -
en vrede op aarde aan de mensen
die Hij liefheeft.
Wij loven U.
Wij prijzen en aanbidden U.
Wij verheerlijken U en zeggen U
dank voor Uw grote heerlijkheid.
Heer God, - hemelse Koning, -
God, - almachtige Vader;

Heer, eniggeboren Zoon, - Jezus Christus;
Heer God, - Lam Gods, - Zoon van de Vader.
Gij, die wegneemt de zonden der wereld, -
ontferm U over ons;
Gij, die wegneemt de zonden der wereld, - aanvaard
ons gebed;
Gij, die zit aan de rechterhand van de Vader, -
ontferm U over ons.
Want Gij alleen zijt de Heilige.
Gij alleen de Heer.
Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus,
met de Heilige Geest, - in de heerlijkheid van God de Vader.
Amen.

Heilig,
heilig, heilig, de Heer, de God der hemelse machten!
Vol zijn hemel en aarde van Uw heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.
Gezegend Hij, die komt in de naam des Heren.
Hosanna in den hoge.

Lam Gods, - dat wegneemt de zonden der wereld, -
ontferm U over ons.
Lam Gods, - dat wegneemt de zonden der wereld, -
ontferm U over ons.
Lam Gods, - dat wegneemt de zonden der wereld, -
geef ons de vrede.

SALVE REGINA.

De hoogste stem van dit 177 "maten"-lange, 5-stemmige, motet volgt zin na zin, tamelijk vrij maar goed herkenbaar, de gregoriaanse melodie. De tweede stem laat door heel de compositie heen de aanhef horen (la - sol - la - re) om beurten beginnend op g en op d, met tussenpozen van telkens drie maten.

De drie overige stemmen imiteren regelmatig de sopraan of elkaar, waarbij de bas veel ostinatofiguren laat horen.

VENI SANCTE SPIRITUS. (anoniem dichter)

Ook in deze grootse compositie is Josquin uitgegaan van het gregoriaans, de prachtige melodieën van de Pinkstersequentie, die rijk versierd door Altus II en Discantus (hoge sopraan) streng canonisch op kwintafstand worden gezongen.

Bassus en tenor I zingen daar een andere canon doorheen. Tussen deze in dubbelcanon voortgaande stemmen klinken de "vrij" gecomponeerde Altus I en Tenor II.

Veni, sancte Spiritus,
et emitte caelitus
lucis tuae radium.

Sine tuo numine
nihil est in homine,
nihil est innoxium

Veni, pater pauperum;
veni, dator munerum;
veni, lumen cordium.

Lava quod est sordidum,
riga quod est aridum,
sana quod est saucium

Consolator optime,
dulcis hospes animae,
dulce refrigerium,

flecte quod est rigidum,
fove quod est frigidum,
rege quod est devium.

in labore requies,
in aestu temperies,
in fletu solatium.

Da tuis fidelibus
in te confidentibus
sacrum septenarium

O lux beatissima,
reple cordis intima
tuorum fidelium

Da virtutis meritum,
da salutis exitum,
da perenne gaudium.

SANCTUS UIT DE MISSA PANGE LINGUA.

Na de compacte 4-stemmige opening volgt het onvolprezen pleni sunt coeli, een van de mooiste duetten uit de renaissance. Het Hosanna zet markant in en gaat even later over in een dansende driekwarts beweging van lange adem.

Voor tekst zie Missa "Mater Patris"

JE NE ME PUIS TENIR D'AIMER.

Dit 5-stemmige chanson is een liefdesklacht, geschreven in de door-imiterende stijl. De tekstonderdelen worden voorzien van een eigen melodie, die door alle stemmen gaat. Het slot van ieder tekstgedeelte wordt gemarkeerd door een cadens. In deze compositie heeft Josquin een voortreffelijke binding van woord en muziek gecreëerd.

Je ne me puis tenir d'aimer,
Celle qui point ne m'aime.
Je me doibz bien desconforter,
Car j'e perdu ma peine.
Ma dame souveraine,
recepvez vostre amy,
par vostre bonté pleine,
ou mort est a demy.

Kom, o Geest des Heren, kom
uit het hemels heiligdom,
waar Gij staat voor Gods gezicht.

Kom, des armen troost, daal neer,
kom en schenk uw gaven, Heer,
kom, wees in de harten licht.

Kom, o trooster, helge Geest
zachtheid die de ziel geneest,
kom, verkwikking zoet en mild.

Kom, o vrede in de strijd,
lafenis voor 't hart dat lijdt,
rust die alle onrust stilt.

Licht dat vol van zegen is,
schijn in onze duisternis,
neem de harten voor U in.

Zonder uw geheime gloed
is er in de mens geen goed,
is de ziel niet rein van zin.

Was wat vuil is en onrein,
overstroom ons dor domein,
heel de ziel die is gewond

maak weer zacht wat is versta
koester het verkilde hart,
leid wie zelf de weg niet vond

Geef uw gaven zevenvoud
ieder die op U vertrouwt,
zich geheel op U verlaat.

Sta ons met uw liefde bij,
dat ons einde zalig zij,
geef ons vreugd die niet verga

Ik kan Haar niet langer beminnen,
die Mij niet meer bemint.
Ik moet de moed wel verliezen,
want ik heb mijn liefde verloren.
Souvereine Vrouwe, ontvangt Uw vriend
weer in Uw gunst,
of de dood is half zijn deel.

("BALLADE DES PENDUS")

Francois Villon staat aan het begin van de moderne poëzie. Met hem wordt de poëzie voor het eerste voertuig voor de expressie van zeer persoonlijke gevoelens. "De verbinding van kunst en leven is een feit geworden" (Dr. P. Maas).

Francois Villon werd geboren in een van Frankrijk's troebelste tijden, in 1431, het jaar waarin Jeanne d'Arc op de brandstapel werd vermoord. Midden in het leven stond hij in de dood. En als de pest en hongersnood al niet woedden, dan waren er al te gretige galgen en de dodendansen. Francois Villon is meerdere malen in de gevangenis geweest, om doodslag en diefstallen. De laatste keer in 1462 - toen verbleef hij er onschuldig - werd hij ter dood veroordeeld en dichtte hij de beroemde "Ballade des Pendus". Hij ziet zijn rammelend skelet al hangen aan de galg, waaromheen de nieuwsgierigen zich verdringen, lachend en gnuivend, nu weer zo'n gemene booswicht zijn straf ontving. In bittere ernst verzoekt hij de omstanders voor hem en zijn lotgenoten te bidden:

Frères humains qui après nous vivez,
N'ayez les cuers contre nous endurcis
Car, se pitié de nous povres avez,
Dieu en aura plus tost de vous mercis
Vous nous voyez cy attachez cinq, six:
Quant de la chair, que trop avons nourris
Elle est pieca devorée et pourrie
Et nous, les os, devenons cendre et pouldre.
De nostre mal, personne ne s'en rie;
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre!

Se freres vous clamons, pas n'en devez
Avoir desdaing, quoy que fusmes occis
Par justice. Toutefois, vous scavez
Que tous hommes N'ont pas bon sens rassis;
Exusez nous, puis que sommes transsis.
Envers le fils de la Vierge Marie
Que sa grace ne soit pour nous tarie,
Nous preservant de l'infernale fouldre.
Nous sommes mors, ame ne nous harie,
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre!

La pluye nous a debuez et lavez
Et le soleil desseohiez et noircis;
Pies, corbeaulx, nous ont les yeux cavez
Et arrachiez la barbe et les sourcis.
Jamais nul temps nous ne sommes assis;
Puis ca, puis la, comme le vent varie,
A son plaisir sans cesser nous charie,
Plus becquetez d'oiseaulx que dez a couldre.
Ne soiez donc de nostre confrairie:
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre.

Prince Jhesus, qui sur tous a maistrie
Garde qu'Enfer, n'ait de nous seigneurie:
A luy n'ayons que faire ne que souldre
Hommes, icy n'a point de mocquerie;
Mais priez Dieu que tous nous vueille absouldre.

Le rôdeau, que
fist ledit Dil-
lon quāt il fut
iugie.

Gij broeders, die ons overleeft,
Wees niet hardvochtig voor ons armen;
Wie meelij met onz' zielen heeft,
Zal God zich des te eer erbarmen.
Hier hangen wij, met zes vereend,
Het vlees, te zeer op spijs verzot,
Werd stof en as met het gebeent'
En is lang verteerd, verrot.
Lach niet om ons, gij, die nog leeft,
Maar bidt, dat God ons al vergeeft.

Als ik U mensenbroeders heet,
Minacht ons armen daarom niet:
Gerecht was 't vonnis, maar gij weet:
Een ieder heeft de wijsheid niet.
Wilt bidden, nu wij zijn vergaan,
Tot Jezus in dit droeve uur,
Dat zijn genâ ons bij moog' staan
En hoeden ons voor 't hellevuur.
Spot niet met ons, gij, die nog leeft,
Maar bidt, dat God ons al vergeeft.

De regen waste onze huid
De zon verdorde 't zwart karkas;
De raven plukten d'haren uit
En rukten d'ogen uit hun kas.
Nooit hangt 't geraamte hier onverlet:
Nu hier, dan daar, al naar hij woedt,
wiegelt de storm het arm skelet,
Doorpikt meer dan een vingerhoed.
Dat g'in ons gilde U nooit begeeft,
Maar bidt, dat God ons al vergeeft.

Prins Jezus, die het al regeert,
Zorg, dat de hel niet domineert
En 't eeuwig vuur ons nimmer deert.
Dat niemand spot en hoon ons geeft,
Maar bidt, dat God ons al vergeeft.

(vertaling Dr. P. Maas)

De muziek van Wim Wakelkamp wil de tekst van het gedicht zoveel mogelijk relief geven: de sfeer van de ruimte, de melancholie van de grijze nevel, de blinkende contouren van bouwsels, bomen en water. De titel van het gedicht is mee gecomponeerd.

Melodisch uitgangspunt is de kleine seconde a-bes. Deze halve toon wordt ook heel duidelijk in de samenklank verwerkt. Verder is melodisch nog interessant het gebruik van de overmatige kwart als ostinate bas.

De tekst van het eerste couplet wordt tweemaal gezongen.

De eerste keer overwegend in tweestemmig contrapunt. Bij de herhaling valt de vaak vrije tekstplaatsing op.

Het begin van het tweede couplet is een imitatorisch stukje dat uitmond in een melismatische versiering op "klinken".

De twee laatste regels van het gedicht worden door de bassen unisono gezongen. De laatste regel wordt vervolgens - met een verrassende wending aan het slot - herhaald door het vierstemmig koor.

De titel "Holland" gaat Da Capo met een Coda waarvan de laatste 2 noten, de kleine seconde a-bes, het kernmotief benadrukken.

In het algemeen is het ritme syncoperend.

Deze compositie werd geschreven in opdracht van "Die Haghe Sanghers".

De hemel grootsch en grauw.
daaronder het geweldig laagland met de plassen;
boomen en molens, kerktorens en kassen,
verkaveld door de slooten, zilvergrauw.

Dit is mijn land, mijn volk,
dit is de ruimte waarin ik wil klinken.
laat mij één avond in de plassen blinken,
daarna mag ik verdampen als een wolk.

H. Marsman.

MOTET MATER PATRIS.

ANTOINE BRUMEL

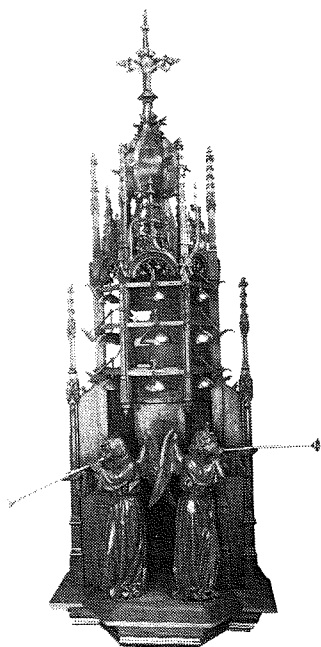
Het is dit fraaie 3-stemmige motet, waaraan Josquin het materiaal ontleende voor de mis, die u eerder deze avond hoorde.

Mater Patris et filia,
Mulierum Laetitia,
Stella maris eximia,
Audi nostra suspiria.

Regina poli curiae,
Mater misericordiae,
In hac valle miseriae,
Maria, propter Filium,
Confer nobis remedium.

Bone Jesu, Fili Dei,
Nostras preces exaudi,

Et precibus nostris
Dona nobis remedium.
Amen.

Moeder, dochter van de Vader,
Blijdschap van de vrouwen,
Voortreffelijke sterre der zee,
Luister naar onze zuchten.

Konigin des Hemels,
Moeder van barmhartigheid,
Verkrijg voor ons, Maria,
vanwege Uw Zoon, genezing
in dit dal van ellende.

Goede Jezus, Zoon van God,
Aanhoor onze gebeden.

En geef ons om onze gebeden
genezing.
Amen.

TULÉRUNT DÓMINUM MEUM.

De enige 8-stemmige compositie, aan Josquin toegeschreven, is ook met een andere tekst overgeleverd.

Ze is opgebouwd volgens het a - b - a principe.

Polifone passages wisselen af met homofone, welke laatste reeds heenwijzen naar de dubbelkorigheid, die anderhalve generatie later welig zal bloeien.

Tulerunt Dominum meum
et nescio ubi posuerunt eum.

Dicunt ei angeli:

Mulier, quid ploras?

Surrexit, sicut dixit.

Praecedet vos in Galilaeam,
ibi eum videbitis.

Inclinavit se

et vidit duos angelos sedentes,

qui dicunt ei:

Praecedet vos in Galilaeam,
ibi eum videbitis, alleluia.

INVIOLATA.

De bezetting van dit 12-stemmige motet, in 1969 gepubliceerd in de laatste aflevering van de verzamelde werken, bestaat uit 2 discantuspartijen, 2 cantusstemmen, 3 alten, 2 tenoren en 3 bassen. Het stuk is gebaseerd op de gregoriaanse melodie, en begint 3-stemmig (Discantus I, Cantus I en II).

In maat 11 dragen Discantus II, altus I en II en tenor II de muziek verder. Altus III en de drie bassen nemen over in maat 19, tot maat 27, van waaraf alle partijen samen inzetten, waarbij een trombone (tenor I) de cantus firmus voortzet, en de overige stemmen door elkaar heen schrijven, in echte polifonie elkaar bevestigend en aanvullend.

Vanaf dat moment ontstaat er een klankzuil, die de drie octaven, waarbinnen de menselijke stem zich kan bewegen, omspant.

Inviolata, integra et casta es, Maria,
quae es effecta fulgida coeli porta.

O mater alma Christi carissima,
suscipe pia laudum praeconia;

Te nunc flagitant devota corda et ora:
nostra ut pura pectora sint et corpora.

Tua per precata dulcisona
nobis concedas veniam per saecula.

O benigna! O regina!
O Maria, quae sola inviolata permansisti.

Ze hebben mijn Heer weggenomen
en ik weet niet, waar ze hem hebben neergelegd.
Engelen zeiden haar:
Vrouw, waarom huil je?
Hij is verrezen, zoals hij gezegd heeft.
Hij zal U voorgaan naar Galilea,
daar zul je hem zien.

Zij boog voorover
en zag twee engelen zitten,
die haar zeiden:
Hij zal U voorgaan naar Galilea,
daar zult ge hem zien, alleluia.

Onbevlekt, ongeschonden en rein zijt gij, Maria,
die de stralende hemeldeur zijt geworden.

O allerdierbaarste moeder van Christus,
wil onze godvruchtige lofprijzingen aannemen;

Wij smeken U eerbiedig met hart en mond:
mogen onze zielen en lichamen rein blijven.

Verwerf ons door Uw zoetluidende voorspraak
vergifenis door alle eeuwen.

O welwillende! O koningin!
O Maria, die als enige onbevlekt zijt gebleven.

Schola Cantorum "die Sangheren Onser Liever Vrouwen" van de St.Janskathedraal te 's-Hertogenbosch.

Reeds bijna 700 jaren (1273) is er - naar aanwijsbare gegevens - gezongen in de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch, vanaf 1366 kapittelkerk en sedert 1561 kathedraal van het diocees 's-Hertogenbosch.

In 1401 werden 10 choralen, jongens tussen 8 en 18 jaar, als vast koor verbonden aan het kapittel van deze prachtige kerk. In die jaren duikt de naam op "de Bossche Cantorie", sinds 1425 geleid door een clericus als beroepscantor. Ook de in 1318 opgerichte en nu nog bestaande Illustre Lieve Vrouwe Broederschap bevorderde op zeer bijzondere wijze de kerkmuziek, gaf opdrachten aan componisten en trok beroemde musici als koorleiders aan onder wie Clemens non Papa.

Na de reformatorische periode (1629-1810), waarin de bouw van het groot orgel werd voltooid, ontwikkelde de koorzang zich in de stijl van de negentiende eeuwse mannenzang. In 1930 ontstond uit een reorganisatie de huidige Schola Cantorum, thans bestaande uit ongeveer 40 jongens, 35 dames en 35 heren. De Schola legt zich vooral toe op de vertolking van werken uit de gouden tijd van de polyfonie, met name die van nederlandse huize.

Als kerkkoor verlaat de Schola slechts spaarzaam haar post in de Bossche Kathedraal. Zij trad als gastkoor ondermeer op in de Dom van Keulen (1950, dirigent Frans van Amelsvoort), de kathedraal van Mechelen (1961, Floris van der Putt) en de kathedraal van Luxemburg (1969). Sinds 1965 leidt Drs. M. Pirenne, leerling van Bartolucci (Sixtijnse kapel), als rector cantus de Schola Cantorum.

KONINKLIJK MANNENKOOR "DIE HAGHE SANGHERS"

Reeds ettelijke malen heeft dit gezelschap in Holland-Festival-producties gezongen. O.m. als zeeliedenkoor in de gemoderniseerde versie van Wagner's "Tristan und Isolde" (o.l.v. Klemperer en Leitner). Voorts in een experimentele uitvoering (onder Jordans) van de "Polni Mše" van Martinu, met Brabants Orkest en Nederlands Dans Theater. En bovendien (onder Boulez) in "Muziek bij de Koningskroningen uit de Middeleeuwen".

Het koor - sedert 1968 onder de muzikale leiding van drs. Wim Wakelkamp - heeft op de **ontwikkeling van de nederlandse mannenkoorzang** een duidelijk stempel gedrukt.

De directie is steeds in handen geweest van musici, die een vernieuwend element wisten te brengen in het repertoire van de mannenkoorzang. Componisten van naam uit vele windstreken hebben zich daardoor aangesloten gevoeld tot dit gezelschap, er speciale composities aan opgedragen en vaak de (wereld) première beleefd van werken, die nadien aan het standaardrepertoire van prominente mannenkoren zijn toegevoegd. Voorbeelden daarvan zijn composities van Paul Hindemith, Luigi Dallapiccola, prof. ir. Henk Badings, Bohuslav Martinu, Francis Poulenc, Heitor Villa Lobos e.a.

Zij zijn (of waren, +) erelid van het koor, waarbij zij hun werken hoorden klinken. Andere namen uit dat gezelschap zijn: Rafaël Kubelik, Marius Monnikendam, Hans Kindler, Joh. Bordewijk-Roepman, Enrico Bossi, Franz Burkhardt.

Het gezelschap bestaat uit bijna 100 actieve leden.

Brabants Kamerkoor 's-HERTOGENBOSCH

Het Brabants Kamerkoor werd in 1939 opgericht door Frans van Amelsvoort, die het koor tot 1960 heeft geleid. Van 1960 tot 1968 was Evert van Tright de artistiek leider en sinds 1968 wordt het koor gedirigeerd door Reinier Wakelkamp.

Het repertoire, dat door Brabants Kamerkoor in de loop van zijn bestaan is uitgevoerd, omvat alle perioden uit de muziekliteratuur, vanaf de middeleeuwse klassieken tot aan de hedendaagse muziek, zowel voor a capella koor als voor koor en orkest.

Het koor heeft er steeds naar gestreefd, naast werken uit het bekende repertoire, ook minder bekende en onbekende composities uit te voeren. Het bracht verscheidene malen landelijke première's en zelfs wereldpremière's.

Het koor trad regelmatig op voor de Nederlandse radio en eenmaal voor de Belgische radio.

Het Brabants Kamerkoor telt gemiddeld 45 personen en is de afdeling 's-Hertogenbosch van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst.

DE KONINKLIJKE MILITAIRE KAPEL

De Kapel werd opgericht op 7 juli 1829 en behoorde tot de toenmalige Afdeling Grenadiers. Bij de oprichting bestond de Kapel uit 18 muzikanten en 10 kwekelingen (leerling-muzikanten).

Tot kapelmeester werd benoemd François Dunkler Sr., tot dan kapelmeester van de 11e Afdeling Infanterie.

Behalve de vele concerten, taptoes en dagelijkse repetities heeft de Koninklijke Militaire Kapel een zeer druk bezet programma, zoals het op-luisteren van plechtigheden. Een jaarlijks terugkerend hoogtepunt is "Prinsjesdag", waarbij de Koninklijke Militaire Kapel altijd vóór in de Koninklijke Stoet is terug te vinden.

Ook voor de radio valt de Kapel regelmatig te beluisteren, terwijl reeds een groot aantal grammofoonplaten zijn uitgebracht.

De bezetting van de Kapel, sinds 1964 onder leiding van kapelmeester Anne Posthumus, bestaat thans uit 55 musici. Het tamboerkorps, bestaande uit 1 tamboer-maitre en 12 hoornblazers, treedt indien nodig met de kapel op.

MUZIEK UIT DE ST. JANSKATHEDRAAL VAN 's-HERTOGENBOSCH

Onder deze titel zal einde 1971 een plaat uitkomen, opgenomen door de N.V. Phonogram, met aan de ene zijde de motetten Ave Maria, Tulerunt Dominum en Inviolata van Josquin des Prez, afgewisseld met vijftiende en zestiende eeuwse orgelmuziek.

Zijde B staat in het thema Passie en Pasen met twee Passie-motetten, de gregoriaanse hymne Victimae Paschalis Laudes en het stralende Paaslied van Alfons Diepenbrock.

Aan deze plaat gaat een tekstgedeelte vooraf, waarin door Drs. L. van Dijk uit Utrecht een overzicht wordt gegeven van de koorzang in de St. Janskerk van 's-Hertogenbosch in middeleeuwen en renaissance, toen een der grote centra van de kerkmuziek in de lage landen.

Dr. M.A. Vente van het Instituut voor Muziekgeschiedenis van de Rijksuniversiteit te Utrecht zal de bouwgeschiedenis van het monumentale grote orgel samenvattend behandelen.

De tekst wordt verlucht met details van de unieke musicerende figuren uit het interieur en exterieur van dit kerkgebouw. De fotograaf, Martien Coppens uit Eindhoven, zal tevens de lay-out verzorgen.

Op deze wijze tracht de SCHOLA CANTORUM van de ST. JANSKATHEDRAAL o.l.v. rector-cantus DRS. M. PIRENNE haar bijdrage te leveren aan de herdenking van twee grote componisten uit het nederlandse cultuurgebied, Josquin des Prez (gest. 1521) en Alfons Diepenbrock (gest. 1921).

Deze plaat, voor iedere muziekliefhebber een kostbaar bezit, kost slechts f 16,50.

U kunt hierop intekenen door bijgaande bestelkaart in te sturen bij muziekhandel Goosen en Swagerman, Vughterstraat 17, 's-Hertogenbosch.

U krijgt na het uitkomen van de plaat bericht op welke wijze de betaling kan geschieden.

Tekst: Drs. M. Pirenne

Druk: Biblo N.V., Den Bosch